

TAKÁCS ZOLTÁN

Régiók és a regionális politika intézményrendszere Szerbiában

Bevezetés

Szerbia európai uniós elvárásoknak igyekszik megfelelni, amikor az országot regionalizálja. A régiók kialakítása a politikai elit körében jelentős vitákat vált ki. Az intézményesülő szerb regionális politikában és területi irányításban a területi integritás megőrzése végett a régiók marginális szerepet kapnak. A szerb közvélemény, de legfőképp a regionális autonómia hagyományait megtapasztalt lakosság és regionális politikai elit az ország egyetlen autonóm tartománya, a Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek bővítéséért harcol. A racionális és tárgyilagos közvélemény, valamint a politikai és az akadémiai elit tisztában van a gazdasági fejlettség és a regionális önrendelkezés/önszerveződés közötti összefüggésekkel, az óriási regionális egyenlőtlenségek, a Belgrád-központúság várható és már észlelhető következményeivel.

A szerb regionális politika intézményesülése 2007-ben kezdődött meg. A *Szerb Köztársaság regionális fejlesztési stratégiája 2007–2012* az első regionális fejlesztésekkel kapcsolatos dokumentum, amely az ország regionális fejlesztési prioritásait meghatározta. A regionális fejlesztések ágazatpolitikai jogi háttérét a *regionális fejlesztési törvény* teremtette meg 2009-ben, majd *kormányrendelet* formájában megtörtént a régiók kialakítása 2009-ben és 2010-ben. Az intézményi koordinációért felelős szerv a Gazdasági és Regionális Fejlesztési Minisztérium lett 2008-tól. A regionális politika intézményrendszerének felállítása (Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség, regionális fejlesztési ügynökségek, regionális fejlesztési tanácsok) 2010-ben kezdődött meg, s még nem tekinthető bejezettnek.

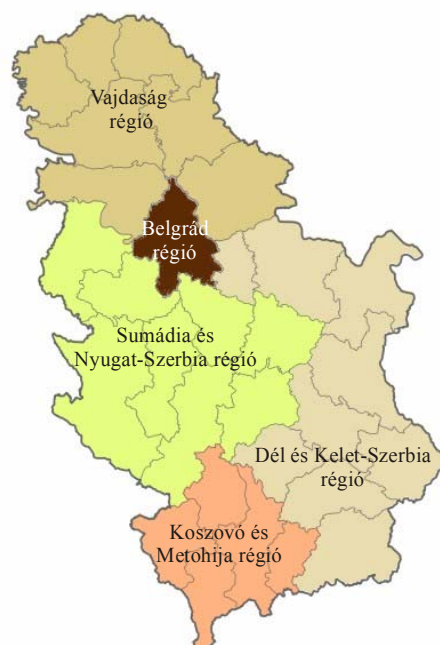
Tanulmányom módszertanilag szakirodalmi feldolgozásra hagyatkozik. A hangsúlyt a szerb nyelven megjelent szakirodalom és a hatályban lévő jogszabályok, stratégiai és egyéb fejlesztési dokumentumok elemzésére helyezem azzal a céllal, hogy magyar nyelven gyakorlatias és alkalmazható, áttekinthető útmutatót összegezzek Szerbia regionális politikájáról. A magyarországi olvasó ezáltal átfogó képet kaphat egy szomszédos balkáni ország regionális politikájának fejlődési folyamatairól. Az elemzés során kiemelten kezelem a Vajdaság Autonóm Tartomány (VAT) regionális sajátosságait, intézményrendszeri megoldásait, mivel véleményem szerint az autonómia hagyományait ápoló és regionális hatásköri legitimációkkal rendelkező Vajdaság a szerb regionális fejlesztési törekvések megkerülhetetlen (példaértékű) részét képezi. A VAT Szerbia régiókra történő felosztását követően egységes NUTS 2-es régió marad, amely komplex, funkcionális és fejlett regionális intézményrendszerrel rendelkezik. A tanulmányban bemutatom a VAT önálló regionális politikai intézményrendszerét.

Szerb NUTS-régiók

A régiók kialakítása a szerb politikai közéletben jelentős vitákat keltett 2007 óta. A szerb regionális fejlesztési stratégia három változatot kínált fel a döntéshozók számára. Ez alapján Szerbiát 4, 5, illetve 9 régióra osztották volna, azonban a 2009-ben elfogadott regionális fejlesztési törvény 7 régiót határozott meg. Újabb vitákat követően – és a kiforratlan regionális fejlesztési koncepció hiányának eredményeként – 2010-ben törvényt módosították, amely Szerbia területén 5 régiót jelölt meg. A régiók kialakítása során Szerbiában a meglévő területi-közigazgatási elrendezést (*körzet-okrug*)¹ egységesítették, így 5 NUTS 2-es és 30 NUTS 3-as régió jött létre².

1. ábra

Szerbia 5 NUTS 2-es régiója, 2010

Forrás: Uredba o nomenklaturi statističkih teritorijalnih jedinica = Službeni Glasnik RS. Br. 109/09., 46/10. 2010.

Ezek a régiók (*regioni*–NUTS 2) és térségek (*oblasti*–NUTS 3) olyan funkcionális területi egységek, amelyek a tervezés és a regionális fejlesztési politika végrehajtásának hordozói. Felelősségük gazdasági és társadalmi fejlesztésekre, vidékfejlesztésre, kiegyensúlyozott falu–város-viszonyok építésére, a regionális gazdasági rendszer és területi ter-

¹ A NUTS 3-as besorolás a szerbiai körzetek alapján jött létre. A körzet magyarországi megfelelője a megye lehet. A körzet (megye) több kisebb területi-közigazgatási egységből, községből tevődik össze. A község magyarországi megfelelője a kistérség lehet, amelyet egy városi jellegű település (községközpont) köré szerveződő 4–20 további falu, település integrál egy közigazgatási egységbe. A tanulmányban a szerb és ennek megfelelő délvidéki magyar kifejezéseket (község, körzet) használok.

² Szerbiában valójában 4 NUTS 2-es és 25 NUTS 3-as régió van (Koszovó területétől eltekintve).

vezés működtetésére, nemzetközi határon átnyúló együttműködés kezdeményezésére vonatkozik. A törvény szerint „a régió és térség nem adminisztratív területi egység, és nem rendelkezik jogi önállósággal”, hanem statisztikai funkcionális területi egység, amelyet a területén elhelyezkedő helyi önkormányzati egységek alkotnak” (regionális fejlesztési törvény, 2009, 4. szakasz.)³.

A régiók kialakításával szembevetendő regionális egyenlőtlenségek kerültek felszínre. A szerb régiók EU-s összehasonlításából láthatjuk, hogy az EU GDP-átlaga alatt alakul minden makrorégió fejlettségi szintje: Belgrád 50,9%, Vajdaság 37,1%, míg Központi-Szerbia⁴ 21,1% (2005-ös adatok alapján) (Nikolić 2009). Regionális összehasonlításban a Belgrád régió a legfejlettebb. Horváth Gyula (2006) megfogalmazásában a fővárosok meghatározó gazdasági, politikai-döntési központok, a Kárpát-medence és a Balkán legfejlettebb területi egységei, modernizációra, a térszerkezet formálására irányuló képességekkel. A Vajdaság régió a területi-politikai autonómia, a területirányítási hatáskörök és a történelmi fejlettségi háttér miatt ma Szerbia fejlett régiójának számít. Sumádia és Nyugat-Szerbia régió fejletlenebb az előző két régióhoz, azonban Szerbia legfejletlenebb NUTS 2-es régiói a Dél- és Kelet-Szerbia régió, valamint Koszovó és Metohija régió (Jakopin 2010). Szerbia területén kifejezetten hátrányos helyzetű térségeknek számítanak az egykori ipari központok: Bor, Majdanpek, Raška, Mačva és Zaječar körzetei.

A terület- és regionális fejlesztést akadályozza, hogy az önálló regionális politikát kormányzati körökben nem támogatják, a területfejlesztés intézményrendszere fejletlen, a területi közigazgatás megoldatlan (Horváth 2006). A régiók feladata a többpólusú fejlődés országos feltételeinek megteremtése, a térformáló erők koncentrációja (Horváth 2009a). Az új területi egységek autonóm területirányítási kompetenciák nélkül (ilyeneket az új törvény nem tartalmaz) nem tudják garantálni sem az egyenlőtlenségek csökkenését, sem az ország hosszú távú társadalmi-gazdasági fejlődését.

Miért van szükség régiókra Szerbiában?

A milosevicsi centralizált államberendezés béklyóinak (immár húszéves) tapasztalatait összegezve, a regionális fejlődést ellehetlenítő, súlyos társadalom-gazdasági dezintegrációs folyamatokkal szembesül a szerb politikai elit. Janjić megfogalmazásában „a két évtizedes államtörténetet követően, Szerbia a nemzetállam kiépítésének kezdeti fázisában van továbbra is”, fontos jellemzője a központosított államirányítás (Janjić 2009). Ezzel is magyarázható, hogy a hatalom valós decentralizálásától és az erre épülő regionalizációtól a politikai elit továbbra is eltekint. 2010-ben Szerbiában statisztikai (tervezési) régiókat hozott létre az uniós elvárásoknak megfelelés (kizárólagos) indítékával. Nikolić (2009) véleménye szerint Szerbiát „olyan mértékben kell regionalizálni, hogy az unitárius államberendezés továbbra is megmaradhasson”. Ezzel szemben a területfejlesztés kihívása és igazi kérdése: „hogyan lehet az unitárius berendezkedésű államokat decentralizált pályára állítani” hosszú távú fejlődésük érdekében (Horváth 2009a). Szerbiára továbbra

³ Az Európai Unió NUTS-rendszerének fontos kiegészítője a LAU-rendszer. Az ország közigazgatási hierarchiájában a nagyobb átfogó egységeknél (tartományok, régiók, megyék) alacsonyabban elhelyezkedő területi egységek LAU 1 és LAU 2 besorolást kaptak. A Szerb Köztársaság területe 194 LAU 1-es területi egységre – községre (*opština*), és további 6169 LAU 2-es területi egységre – településre (*naselje*) tagolódik (2. annex. Uredba 2010).

⁴ Bizonyos adatok csak ezekre a „régii makrorégiókra” érhetők el. (Sajnos nincs összhangban a NUTS-rendszerrel.)

is jellemző a regionalizációtól való félelem, a nemzetállam integritásának védelme, az állam következtlen fellépése a decentralizáció véghezvitelében (Komšić 2009).

A decentralizáció és regionalizáció kérdése az évekig tartó alkotmányozási folyamat lezárásával (2006) sem oldódott meg (Bozóki 2007, Takács 2008), pedig Szerbia valódi regionalizálásához szükség lenne az alkotmány módosítására. Ezzel meg lehetne teremteni a valós regionális autonómiát megalapozó decentralizációt, pénzügyi és hatásköri önállóságot Szerbia egész területén (Lilić 2009, Nikolić 2009, Janjić 2009). Janjić (2009) a régiót szintén (kizárólagosan) alkotmányos kategóriaként kezeli, „*az öngazgatásra való jog gyakorlásának intézményeként*“ fogja fel, az önkormányzatok szerepét emeli ki. A rendszerváltó országok területirányítási tapasztalata, hogy a települési önkormányzatok kaptak nagyobb szerepet, míg a *területi középszint* korlátozott funkciókat lát el (Horváth 2006), de az önkormányzati szintű decentralizáció a helyi fejlesztések esetén dezintegrációs folyamatokkal jár együtt, jelentősebb érintkezési pontok nélkül (Horváth 2009a). Méretüknél fogva a régiók a legalkalmasabbak a területi gazdaságpolitika irányítására (Pálné Kovács 2004a).

Alkotmánymódosítás hiányában (és az új regionális fejlesztési törvény értelmében) Szerbia regionális törekvéseiben a felülről vezényelt reformok ismerhetők fel, amit *top-down* vagy *modernizációs regionalizmusnak* neveznek; ebben az esetben a közigazgatási reformok nemzeti szintű politikai konszenzussal alátámasztott kezdeményezései jutnak kifejezésre (Pálné Kovács 2004a, Vuletić–Vukelić 2009), így „*a felülről vezérelt uniformizáló technikai racionalitás uralmi eszközévé válnak ezek a régiók*” (Faragó 2005).

A politikai elit képviselőinek regionális identitása Európában jóval erősebb, mint Szerbiában (Project INTUNE 2007)⁵, így az „*alulról építkező (kulturtörténeti sajátosságok, szükségletek hangsúlyozásán alapuló) bottom-up regionalizáció lehetősége/potenciálja Szerbiában igen szegényes*” (Vuletić–Vukelić 2009), és sok esetben irreálisnak, tévesnek bizonyul Kelet-Közép-Európa közigazgatási megoldásaiban (Horváth 2009a). Simić (2009) a regionalizáció fejlett, európai országokban létező tapasztalatait nem találja a Balkánon megvalósítható megoldásoknak a tranzíciós folyamatok, az etnikai és területi viták, az államok megszűnése, a determinált (és fokozódó) észak–dél fejletlenség és a közös (egységes) piaci feltételek hiánya miatt. North a regionális identitás (közösségszervező erő) hiányát említi (North 2002, idézi Vuletić–Vukelić 2009). Nikolić-tal ellentétben Janjić az etnikai alapú kezdeményezések, érdekek érvényesülését fontosnak tartja. A „*szerb társadalom integratív kapcsolatainak erősítését jelentheti a regionalizáció*”, a nemzeti közösségek (kisebbségek) támaszt, biztonságot érezhetnek, hogy identitásuk és önállóságuk nem fog sérülni (Janjić 2009). A döntéshozatali folyamatokba a kisebbségek is bekapcsolódhatnak (Vuletić–Vukelić 2009). Korhecz (2009) ezekre mutat rá a VAT és az őshonos nemzeti kisebbségek esetében, ugyanis az autonómia

⁵ 18 EU-tagállam és Szerbia politikai elitjének felmérése (2007, 2009) a regionalizációhoz való viszonyuk feltárása céljából. Európában a politikusok 87,5%-a kötődik (nagyon, meglehetősen) saját régiójához, míg Szerbiában 69,4%-a állítja ugyanazt. A megkérdezett szerb politikusok 8,3%-a nem érez egyáltalán semmiféle kötődést saját régiója iránt (ez a legmagasabb érték a vizsgált országokban). Az erős regionális identitással rendelkező szerb politikusok (31,9%) nagy valószínűséggel a Vajdaságból valók voltak. A társadalmi problémák megoldásában (munkanélküliség, környezetvédelem, egészségügy stb.) a szerb politikai elit csak korlátozott illetékességgel ruházná fel a régiókat. A regionalizáció a szerb politikai elit 10%-ának erős támogatottságát élvez, míg 10%-a teljes mértékben szembehelyezkedik az ilyen folyamatokkal (Vuletić–Vukelić 2009).

összeköti a tartományban élő nemzeteket, etnikai közösségeket, stabilizálja a multikulturális közeget, segíti a politikai-nemzeti integrációt.

Szerbia regionalizációját két folyamattal jellemezhetjük legjobban:

1. Európai integrációs törekvések: „*lépést tartani Európával*” (Lilić 2009); „*Szerbia proeurópai orientációjának*” szükséges velejárója (Komšić 2009); „*kikényszerített, kötelezően teljesítendő formai szempont*” (euroszeptikus irányzat: Nikolić 2009), EU-pénzforrásokhoz való hozzáférés (Alibegović 2009), az EU-integráció, a csatlakozás feltétele „a régió” (Vojković 2003, idézi Vuletić–Vukelić 2009).
2. A szeparatizmus és a területi integritással szemben vívott harc (Lilić 2009, Vuletić–Vukelić 2009). További, az ország regionalizációja ellen szóló érvekhez kapcsolódva Nikolić a „*jogi és politikai kultúra fejletlenségét*”, „*a vezetői kapacitások hiányosságát*”, „*a költségek megnövekedését*”, „*a középszintű irányítás, a régiók fölöslegességét*” emeli ki (2009).

A régiók jelenleg Szerbiában az EU strukturális alapjaiból való potenciális részesedés feltételeinek (illetve a stabilizációs és társulási megállapodás 113. szakaszának) eleget tesznek (Nikolić 2009), de ez még nem valós decentralizáció (Vuletić–Vukelić 2009), és nem azonos valós EU-s értékrendek igényével (Janjić 2009). A statisztikai regionalizáció nem jelent politikai autonómiát is egyben. A statisztikai régiók sok esetben az EU-s pénzforrásokhoz történő hozzájutás autonóm jogát sem élvezhetik (Lilić 2009), mivel esetükben is fennáll a központi hatalomtól való függés. Nikolić (2009) szerint „*a regionális fejlesztési törvénnyel az államfelépítmény garantáltan nem változhat*”, csakis „*statisztikai decentralizációról*” lehet szó. Ő az európai regionalizált államok modelljeinek „*mechanikus és improvizatív másolása*” helyett a statisztikai régiók koncepcióját tartja elfogadhatónak, új adminisztratív-területi egységek és a területi autonómia új megjelenési formái nélkül. Horváth (2009a) felhívja a figyelmet, hogy nem csupán EU-s elemként kell kezelni a régiókat, ugyanis a gazdaságfejlesztés, a posztindusztriális térszervezés, a területi-társadalmi érdekérvényesítés, a szervezés-tervezés-végrehajtás „*optimális kerete a régió*”. Lilić (2009) véleménye szerint a regionalizációt a nagyobb területi kohéziót, gyorsított fejlődést, versenyképességet megcélzó államirányítási módozatként, Janjić (2009) szerint a „*hatalomgyakorlás flexibilis alternatívájaként*”, jobb életminőségként, nemzetközi felelősségteljes szerepvállalásként, Vuletić–Vukelić (2009) szerint pedig a közszolgáltatások minőségi javulásaként, a politikai hatalom koncentrációjának megakadályozásaként, a lokális politika nagyobb felelősségvállalásaként, horizontális és vertikális hatékony hatalomgyakorlásaként kellene értelmezni.

Az ország területi integritása felőli kételyeket eloszlatni szándékozó fejlesztési dokumentumok egyértelműen elvetik a gazdasági és adminisztratív (politikai) régiók kialakításának lehetőségeit Szerbiában, helyettük *tervezés-statisztikai*, illetve *statisztikai-fejlesztési régiókat* neveznek meg. Az akadémiai körökben publikált tudományos munkák jelentős többségben, objektív megközelítésben támogatják Szerbia valós regionalizálásának gondolatát, de a szerb politikai elit döntéshozatali rendszere miatt nem tartják ezt valószínűnek. Pedig kétségek nélkül állítható, hogy Szerbiának valós regionalizációra lenne szüksége, ahol a régiók (és intézményeik) feladatkörei által megvalósulhat:

- a komplex gazdaságfejlesztés,
- a társadalmi-etnikai (nemzeti) integráció,

- a nemzetközi integráció,
- a területi kohézió és
- a kétségbeejtő regionális egyenlőtlenségek csökkentése/felszámolása.

A regionális politika intézményrendszere Szerbiában

Az ország regionális felosztása után kialakították a regionális politika intézményrendszerét. Szerbiában a meglévő adminisztratív-területi tagoltság regionális „adaptálásához” egy hasonló, hierarchikus, központi irányítású új intézményi infrastruktúra kapcsolódik a regionális fejlesztési törvény értelmében.

Az intézmények tanácsadói, végrehajtói és egyéb, a regionális politika megvalósulását segítő feladatokat látnak el köztársasági, NUTS 2-es és NUTS 3-as szinten. A fő hatáskörök a Gazdasági és Regionális Fejlesztési Minisztériumban összpontosulnak köztársasági szinten. A szerb regionális politika végrehajtásának központi szerve a Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség (NRFÜ). Az intézményi hierarchia középső szintjén a *regionális fejlesztési ügynökségek (RFÜ) állnak (5 régió, 12 RFÜ)*. További kormányzati szervek is működhetnek lokális, regionális és köztársasági szinteken a regionális politika megvalósítása érdekében (alapítókként jelentkeznek, társfinanszíroznak, koordinálnak). Nemzetgazdasági és regionális szinten szerveződnek a regionális politika tanácsadó szervei: a Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanács és a regionális fejlesztési tanácsok.

A regionális fejlesztés intézményi koordinációja Szerbiában igen összetett. A munkamegosztás fölöttébb szerteágazó, a koordináció nehézkes, nem hatékony. A regionális fejlesztések összetettsége multiszektoriális megközelítést követel meg. Ennek eredményeképpen a központi végrehajtó hatalom szervei – a minisztériumi szervek⁶ – osztoznak a fejlesztési feladatok végrehajtásában. A regionális fejlesztés szubjektumai (regionális fejlesztési törvény 2009, 19–40. szakasz) között ki kell emelni: 1. a közigazgatási szerveket, 2. a minisztériumi szerveket (2. ábra), 3. a regionális fejlesztési szerveket.

Regionális fejlesztési szervek

- *Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanács – NRFT*: a kormány alakítja meg 28 taggal, 1 elnökkel.⁷ Tevékenységi köre: állapotfelmérés, véleményezés, elemzések, a regionális tanácsok munkájának koordinációja, munkacsoportok alakítása stb.
- *Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség – NRFÜ (2010)*: az állam új koordinációs intézménye, a regionális politika operatív végrehajtója. A törvényből következő alábbi feladatokat látja el: irányítja a fejlesztési dokumentumok elkészítését, ellenőrzi a regionális fejlesztések megvalósítását, akkreditálja a regionális fejlesztési ügynökségeket, nyilvántartást vezet róluk, irányítja munkájukat, szakmailag támogatja őket. További feladatai: a KKV-k és más vállalkozások instruktorainak képzése, uniós és egyéb forrásokhoz megfelelő projektek hozzárendelése, nemzetközi és régióközi együttműködések kezdeményezése, egységes információs rend-

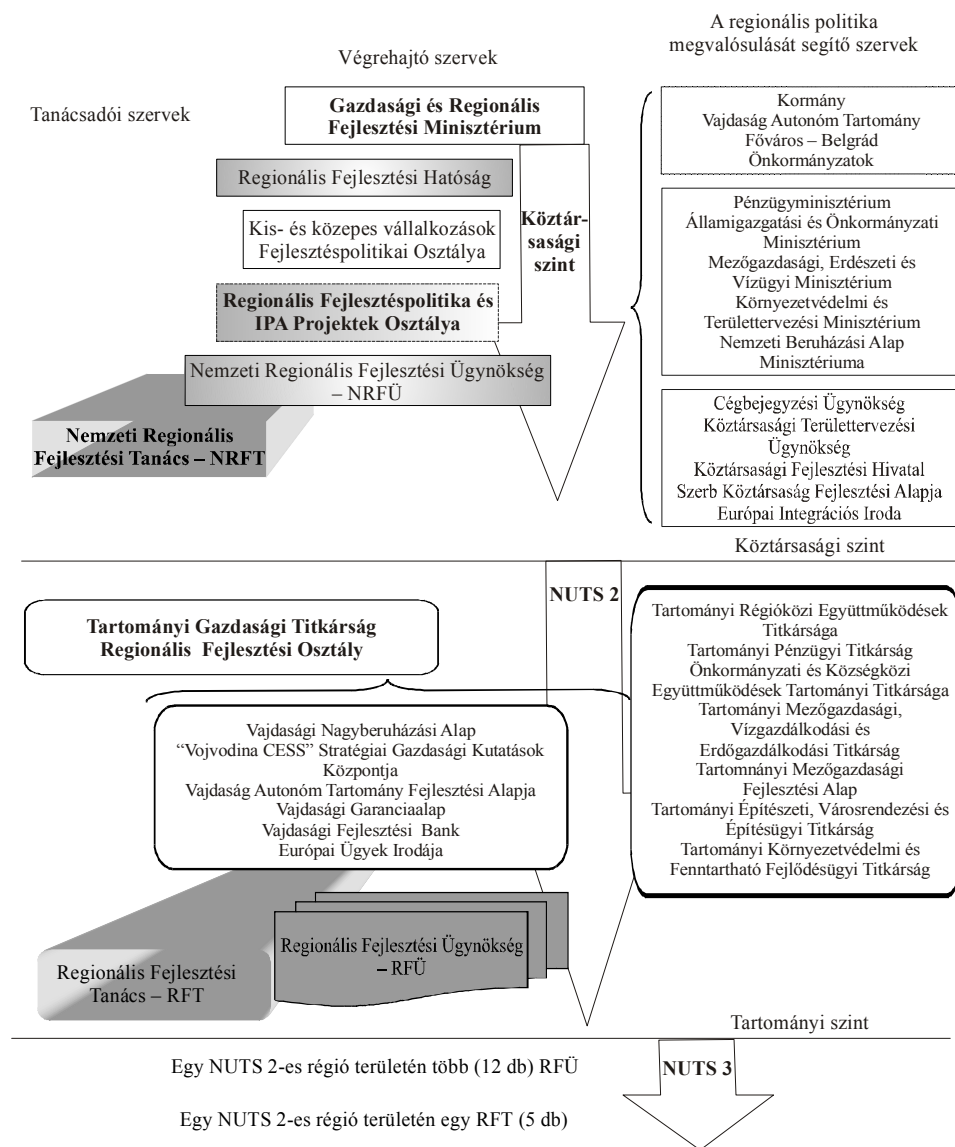
⁶ Zakon o ministarstvima = Službeni Glasnik RS. Br. 65/08.

⁷ Az illetékes regionális fejlesztésekkel megbízott miniszter tölti be az elnök szerepét. A tanács tagjait a kormány nevezi ki, 4 éves mandátummal (miniszterek és regionális képviselők) (regionális fejlesztési törvény 2009).

szer kialakítása, kiadói feladatok ellátása stb. Munkája a minisztérium ellenőrzési jogköre alá esik.

2. ábra

A szerb regionális politika intézményrendszere, 2010

Forrás: saját szerkesztés.

- *Regionális fejlesztési tanácsok – RFT*: a kormány minden régióban (5 régió) regionális fejlesztési tanácsokat hoz létre. Egy régióban csak egy RFT hozható létre.⁸ Feladataik: véleményezik a regionális fejlesztési stratégiát, finanszírozási programot, egyéb fejlesztési dokumentumokat, munkacsoportokat hoznak létre stb., munkájukról a kormánynak és az NRFT-nek számolnak be éves jelentés formájában.
- *Regionális fejlesztési ügynökségek – RFÜ*: alapítójuk a kormány. A RFÜ *gazdasági társulás (kft.)* vagy *egyesület*, amely regionális fejlesztési feladatokat lát el. A ki-egyensúlyozott regionális fejlődés biztosítása érdekében a törvény régióként meghatározott (minimum) számú ügynökség létrehozását, akkreditálását írja elő: *Vajdaság régió – 3 RFÜ, Belgrád régió – 1 RFÜ, Sumádia és Nyugat-Szerbia régió – 4 RFÜ, Dél- és Kelet-Szerbia régió – 3 RFÜ, Koszovó és Metóhija régió – 1 RFÜ.*

A regionális fejlesztési ügynökségek feladatai⁹: részt vesznek a fejlesztési dokumentumok előkészítésében, számon tartják megvalósításukat, fejlesztési projekteket menedzselnek a régió szintjén, biztosítják az EU-s forrásokhoz való hozzáférést, szakmai továbbképzéseket szerveznek, nemzetközi és régióközi együttműködések kezdeményeznek, regionális információs rendszert alakítanak ki, kiadói tevékenységet folytatnak stb. A minisztérium gyakorol felügyeletet a RFÜ-k felett. Munkájukról éves beszámolót készít az alapító önkormányzatok és az NRFÜ számára.

Az intézményhálózat formálódóban van. A csatlakozási partnerség alapkövetelménye a hatékony területfejlesztési, regionális különbségek csökkentését szolgáló intézményrendszer kialakítása (Horváth 2006). Szerbiában ilyen intézmények az úgynevezett *quargo-k*, kvázi nem-kormányzati (quasi non-governmental) szervezetek lesznek. Feladatuk a gazdaság támogatása, a területi problémák megoldása, gazdasági és társadalmi „partnerségi hidak” építése, a regionális fejlesztések politikai elfogadtatása, tervezés, programozás, képzések, információs rendszerek működtetése, beruházáspolitiká stb. (Pálné Kovács 2004b). Szerbiában a kis- és középvállalkozási (KKV) szektor támogatására létrehozott intézményhálózat tekinthető a regionális fejlesztési intézmények jogelődjének. A KKV-k regionális fejlesztési ügynökségei várhatóan át fogják venni a regionális fejlesztési ügynökségek feladatkörét. (Regionális irodák találhatóak a következő településeken: Szabadka, Zombor, Nagybecskerek (a VAT területén), Belgrád, Požarevac, Šabac, Kragujevac, Kruševac, Kraljevo, Užice, Novi Pazar, Zaječar, Niš, Leskovac, Vranje.) Az új regionális fejlesztési törvény alapján (2010-es módosítás), *akkreditációra jogosult intézmények* azon gazdasági társaságok (kft.-k) és egyesületek (feladatkörük leírásában szerepel a regionális fejlesztés, a KKV-k és a vállalkozók támogatása), *amelyek többségi tulajdonosai (50% fölött) a helyi önkormányzatok.* Az intézmények akkreditációját az NRFÜ végzi. Az újonnan intézményesülő szervezetekre jellemző a központilag megtervezett, dekoncentrált szerveken keresztül történő „*helyi gazdaságfejlesztés*” módszertana, a politikai hátszél, a gazdasági egységek alapítói funkciója stb.

⁸Az RFT-nek elnöke és az alapítói okmányban előírt számú tagja van, mandátumuk 5 évre szól. A tanács a helyi önkormányzatok, a civil szervezetek, a községfő, továbbá a kormány képviselőit tömöríti. A községi, illetve városi tanácsok delegálják képviselőiket a tanácsba (regionális fejlesztési törvény 2009).

⁹A feladataik végrehajtásához és a működéséhez szükséges eszközöket a következő forrásokból biztosítják: ügyvitelből származó bevételek, önkormányzati költségvetés, hazai és külföldi természetes és jogi személyek adományai és egyéb törvényes források.

Jelenleg a regionális fejlesztések intézményi koordinációját *hátráltató tényezők* a következők:

- A regionális fejlesztési ügynökségek egységes hálózata még nem alakult ki.
- A fejlesztések az egyes szektorokba irányulnak, hiányoznak a komplex, átfogó fejlesztési megoldások.
- A különböző fejlettségű régiók közötti forrásallokáció nem működik.
- A pénzügyi források különböző szervezetek és alapok összetett rendszerén keresztül jutnak el a fejlesztendő régiókig, megnehezítve a regionális fejlesztések hatékony koordinációját, ellenőrzését.
- A VAT szerepe nem teljesen tisztázott, kettőzöttek a hatáskörök, hiányzik a költségvetési önállóság, indifferens a központi hatalom, erőtlen (politikailag függő) a regionális politikai elit.

A Vajdaság Autonóm Tartomány helyzete az intézményesülő szerb regionális politikában

Az alkotmány szerint Szerbiában a közigazgatás és területirányítás három szintjét különböztetjük meg: *központi (köztársasági), tartományi és önkormányzati (községi)*. Az ország területi szervezettségét a Szerb Köztársaság alkotmánya (2006)¹⁰, a Szerb Köztársaság területi szervezettségéről szóló törvény (2007)¹¹, a minisztériumok és különleges állami szervezetek székhelyen kívül végzett tevékenységéről szóló kormányrendelet (1992)¹², valamint az államigazgatási törvény (2005)¹³ szabályozza. Ezek értelmében Szerbia területén két autonóm tartomány van: Vajdaság, illetve Koszovó és Metohija. Az ország déli tartományát illetően nemzetközi jogi kérdések merültek föl¹⁴, Szerbia így teljesen aszimmetrikus területirányítási felállással szembesül, amelynek kivételezettje az ország északi tartománya/régiója – a Vajdaság.

A Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreiről szóló törvény (2009) értelmében a VAT a maga regionális fejlődéséért saját intézményrendszeri és fejlesztéspolitikai keretei között felel (regionális és területi tervezés, kiegyensúlyozott regionális fejlesztés, intézkedések foganatosítása a tartományi kormány segítségével, regionális fejlesztési bank működtetése, EU-s pályázati kapacitások fejlesztése stb.)¹⁵. A Vajdaság Autonóm Tartomány *alapszabályzatában* (statútum) jelentős regionális fejlesztési lehetőségeket (terület-

10 Ustav Republike Srbije = Službeni Glasnik RS. Br. 98/06.

11 Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije = Službeni Glasnik RS. Br. 129/07.

12 Uredba o načinu vršenja poslova ministarstava i posebnih organizacija van njihovog sedišta = Službeni Glasnik RS. Br. 3/92.

13 Zakon o državnoj upravi = Službeni Glasnik RS. Br. 79/05. és 101/07.

14 Koszovó 2008. február 17-én egyoldalúan kinyilvánította függetlenségét. A független Koszovói Köztársaság önálló államiségét – 2011. február 4-ig – az USA és további 75 ország (Tajvannal együtt) ismerte el, viszont Szerbia, területének szuverenitására hivatkozva, ezt nem hajlandó elfogadni. Koszovó 1999. júniusa óta az ENSZ felügyelete alatt áll (Rezolúcia 1244, Saveta bezbednosti UN).

15 Zakon o utvrđivanju nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 99/09. Megjegyzés: A tartomány bizonyos hatásköreit az ún. omnibusztörvénnyel (átfogó törvény, délvidéki magyar nyelvhasználatban meghonosult kifejezés) kapta vissza 2002-ben, az akkori államigazgatás alkotmányos keretein belül. Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 6/02.

irányítási jogokat és kötelezettségeket) fogalmazott meg (2009)¹⁶. A tartomány felelősséget visel területének kiegyensúlyozott, fenntartható fejlődéséért, a tőkebefektetésekért, stratégiai (területfejlesztési) dokumentumokat dolgoz ki (amelyek összhangban vannak a nemzeti fejlesztési célokkal), a regionális fejlesztésért felelős szervezeteket alapít, statisztikai adatokat gyűjt, a regionális fejlesztések nyomon követését, értékelését végzi.

A *regionális fejlesztési törvény* viszonylag korlátozott lehetőségeket biztosít a Vajdaság számára egy nemzeti szintű (központilag irányított) regionális fejlesztési koncepcióban. A tartomány területét illető fejlesztések ügyében véleményezési joggal rendelkezik, a többi régiótól eltérően. Területi képviselőt (tartományi kormányzó) delegálhat a Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanácsba. A regionális fejlesztések finanszírozását előreláthatólag részben a tartományi költségvetés biztosítja, a Vajdaság Regionális Fejlesztési Ügynökség és a tartomány közötti szerződés formájában. Ezzel saját területeit érintő fejlesztések finanszírozásában, fejlesztések tervezésében határozottabb szerepet vállalhat a tartomány. Az előzőekben felsorolt jogszabályok közötti alapeltérés az, hogy a regionális fejlesztési törvény nemzeti szintű szabályozást, nemzeti szintű végrehajtó testületeket hatalmaz föl a regionális fejlesztésekre, és a törvényt nem hangolták össze a később kihirdetett hatásköri törvénnyel, alapszabályzattal. Remélhetőleg a törvények gyakorlati alkalmazása során a *VAT saját maga rendezheti regionális fejlesztési politikáját, természetesen összhangban a nemzeti fejlesztési prioritásokkal*.

Tekintettel az újonnan intézményesülő szerb regionális politika fejlődési pályájára, intézményrendszeri tapasztalataira, mindenképpen ki kell emelni a Vajdaság Autonóm Tartomány szerepét, mert a teljes szerb regionalizmus megkerülhetetlen, egyben példaértékű eleme. Az alábbiakban bemutatandó állami–regionális intézményi összehasonlítás arról tanúskodik, hogy a Vajdaság (a további 3 szerb régiótól és Koszovótól eltekintve) egyedi, a regionális fejlesztések hatáskörét gyakorló intézményi hálóval rendelkezik. A tartomány hatásköreinek, jogainak folyamatos bővítésével és a jogkörök gyakorlásával a gazdaságfejlesztés területén olyan intézmények jöttek létre 2002-től, amelyeknek párhuzamos állami szintű intézményei nem is léteznek (Vajdasági Fejlesztési Bank), amelyek a Vajdasági Garancialappal és a Vajdaság Autonóm Tartomány Fejlesztési Alapjával együtt rendelkeznek a gazdaságfejlesztés teljes eszköztárával. A mezőgazdaságnak mint a Vajdaság egyik legfontosabb gazdasági ágának fejlődését szintén sikeres regionális intézmény segíti: a Tartományi Mezőgazdaság Fejlesztési Alap.

Állami–regionális összehasonlításban további eltérés, hogy *a tartomány monetáris és fiskális autonómiával nem rendelkezik*. A köztársasági költségvetésből visszaszármaztatott transzferek alapján kevesebb fejlesztési lehetőség áll a tartomány rendelkezésére, s kisebb a regionális fejlesztésekben vállalható felelőssége is. A regionális fejlesztések kerékkötője egyrészt a szegényes költségvetés, másrészt a sok esetben (Belgráddal szemben) erőtlén regionális politikai elit.

A nemzetgazdaság szintjén kialakuló regionális fejlesztési intézmények (NUTS 2) hálózata egyértelműen nem lesz képes a Vajdasághoz hasonló regionális és gazdaságfejlesztési funkciók integrálására. Az intézményeknek elsődlegesen az előcsatlakozási

16 Statut Autonome Pokrajine Vojvodine. http://www.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&dir=DESC&order=date&limit=5&limitstart=5 (2010. 06. 15.).

alapok és pályázatadási rendszer koordinálásában lesz szerepük, a Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség dekoncentrált szerveiként.

1. táblázat

A regionális politika illetékes állami és párhuzamos regionális (tartományi) intézményei

Állami szintű intézmény		Regionális – tartományi szintű intézmény	
neve	hatásköre	neve	hatásköre
Gazdasági és Regionális Fejlesztési Minisztérium	gazdaság, KKV, IPA, együttműködések	Tartományi Gazdasági Titkárság Tartományi Régióközi Együttműködések Titkársága	gazdaság, KKV IPA, együttműködések
Pénzügyminisztérium	fiskális és monetáris politika	Tartományi Pénzügyi Titkárság	koordináció (nincs fiskális és monetáris autonómia!)
Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Minisztérium	vidékfejlesztés	Tartományi Mezőgazdasági, Vízgazdálkodási és Erdőgazdálkodási Titkárság Tartományi Mezőgazdaság Fejlesztési Alap	vidékfejlesztés vidékfejlesztés, támogatás
Környezetvédelmi és Területtervezési Minisztérium	környezetvédelem, területtervezés és építészet	Tartományi Környezetvédelmi és Fenntartható Fejlesztési Titkárság Tartományi Építészeti, Városrendezési és Építésügyi Titkárság	környezetvédelem területtervezés, építészet
Nemzeti Beruházási Alap Minisztériuma	infrastrukturális és gazdaságfejlesztési beruházások	Vajdasági Nagyberuházási Alap	infrastrukturális és gazdaságfejlesztési beruházások
Államigazgatási és Önkormányzati Minisztérium	területirányítás	Önkormányzati és Községek- Együttműködések Tartományi Titkársága	területirányítás
Európai Integrációs Iroda Köztársasági Fejlesztési Hivatal	EU, integráció stratégiai gazdasági kutatások	Európai Ügyek Irodája „Vojvodina CESS” Stratégiai Gazdasági Kutatások Központja	EU, integráció stratégiai gazdasági kutatások
A Szerb Köztársaság Fejlesztési Alapja	gazdaságfejlesztési prioritások, ösztönzők hitelek, garanciák	Vajdaság Autonóm Tartomány Fejlesztési Alapja Vajdasági Garanciaalap Vajdasági Fejlesztési Bank	gazdaságfejlesztési prioritások, ösztönzők garanciák hitelek
Nemzeti Regionális Fejlesztési Ügynökség	regionális fejlesztések	Regionális Fejlesztési Ügynökség	regionális fejlesztések

Forrás: saját szerkesztés.

A valós regionalizáció távlatai Szerbia esetében

A VAT példájából, tapasztalataiból kiindulva is észlelhetjük, hogy a decentralizációs és regionalizációs viták kelet-közép-európai sajátosságnak számítanak (Horváth 2009a). Hátterükben központi államhatalmi ellenérdek áll. A Vajdaság „*aszimmetrikus, atipikus, ellentmondásos közjogi helyzete*”, politikai-területi autonómiája (Korhecz 2009) az

unitárius államigazgatást támogató szerb politikai elit képviselőiben ellenszenvet vált ki (Nikolić 2009, Simić 2009). Komšić (2009) jogosan veti fel a kérdést: *a polgárok tartományi autonómiára és helyi önkormányzásra való joga miért nem egyeztethető össze a régiók kialakításával Szerbia esetében (Szerbia teljes területére vonatkozólag)?*

Korhecz (2009) a feladatkörök (tartomány–központi hatalom) megkettőzése miatt költségvetési és hatékonysági korlátokra hívja fel a figyelmet. *„Az autonómia területein a központi kormányzat gyakorlatilag dologtalan, a feladatait a tartományi hatóságok végzik”*. Ugyanez elmondható a tartomány területén tevékenykedő dekoncentrált állami szervekről is, amelyek bizonyos feladatköröket (foglalkoztatás, gazdasági kamarák, adóhatóság, egészségügy stb.) a központi hatalom munkamegosztásával végeznek. Korhecz (2009) megfogalmazásában a kihelyezett (dekoncentrált) szervek feleslegesen végzik munkájukat. Faragó (2005) szerint az államirányítás nem titkolt szándékkal *„a dekoncentráció során mélyebbre hatol, köztes teret tölt be”* az irányítandó terület adott szegmensében. A *„régión szintű döntések nem helyettesíthetők más szintű döntésekkel”* Horváth (2009a) megfogalmazásában a dekoncentrált szervek *„szervezetidegen feladatokat látnak el”*, jellemző a koordinációs, információs és érdekegyeztetési hiány az ágazatilag tagolt struktúrában. A tartomány új alapszabályzata 26 területen szavatolja az autonómia gyakorlását, hangsúlyozva a régió multikulturalitására alapuló *„kisebbségi többségjogokat”* is egyben, de fiskális területi önrendelkezés nélkül. Komšić (2007) további alkotmányos hatásköri bővítéseket lát szükségesnek.

A kelet-közép-európai országok – Horváth (2009b) által felsorolt – első decentralizációs modelljébe, fejlődési pályájába illeszthető bele (egyértelmű szabályok, saját és megosztott bevételek, tervezési jogszíntvények stb.) az alkotmányos tartományi autonómia Szerbiában. Ezzel ellentétben Közép-Szerbia alkotmányos legitimitációk és különleges státusz, közigazgatásba integrálódott régiók, regionális intézmények (Faragó 2005) nélkül marad. A dekoncentrált állami szerveken keresztül továbbra is a központi befolyás és hatalom érvényesül komplex régiófejlesztési programokba „bújtatva”, ami a Horváth (2009b) által megfogalmazott második decentralizációs modell jellemzőinek felel meg. A régiók a nemzeti és helyi szereplők *„passzív médiumai”*, a regionális intézményrendszer pedig *„bedolgozó szerepkört kap”* (Faragó 2005). Döntéshozatali és fiskális kompetenciákkal a lokális-regionális közösségek nem lesznek többé a *„központi állami akciók passzív megfigyelői”* (Lilić 2009).

Azonban Szerbiában nincs egységes akarat az állam szerepének újradefiniálására. A feladatkörök tisztázására az ország regionalizálása (és további alkotmányos módosítások) szolgáltatnának megfelelő alapot. A *„központi hatalom önként nem ad le jogszíntvényeket”, mivel „a decentralizáció kapcsán karcsúsodik tevékenységi köre”* (Faragó 2005), mégis Horváth (2009a) szerint a központi kormányok kompetenciájának régiókra történő átruházásával a korszerűtlen unitárius államberendezkedés felszámolása történhet meg.

A régiók lehatárolásával Szerbiában lehetőség nyílik arra, hogy Szerbia területén a VAT-hoz hasonló autonóm területi egységek jöjjenek létre. A régiók ugyan – a VAT kivételével – nem képeznek homogén és valós belső kapcsolatokkal rendelkező térségi entitásokat. A VAT-ra mint NUTS 2-es régióra érvényes Lengyel és Rechnitzer megfogalmazása: *„a régió területileg összefüggő, a vizsgált társadalmi és gazdasági jelenség szempontjából homogénnek tekintett, határaival többé-kevésbé megadható térség”* (Len-

gyel–Rechnitzer 2005, idézi Szabó 2005), hiszen a VAT konkrét határokkal megjelölt területi egység. Süli-Zakar (2005) kiemeli, hogy a gazdasági élet szereplői a legaktívabb régióformálók. Nemes Nagy (2000) *határok, kohézió, identitástudat, irányítás* rendszerével jellemzi a régiót, a régióformáló folyamatokat. Míg a VAT mind a három Nemes Nagy-féle régióformáló elem szerint valós régiót képvisel, Szerbia többi három régiója közigazgatási felosztásán, megjelölt határain kívül nem rendelkezik regionális intézményrendszerrel, identitástudattal, erős társadalmi és gazdasági térszerveződési elemekkel, mivel ezek mesterségesen létrehozott régiók. Koszovó szerepe már az államiság jegyeivel társítható, igaz a VAT-hoz hasonló autonóm illetékességekkel rendelkező 1974-től, a '90-es éveket jellemző háborús zavargásokig. A VAT a Rák (2002) által megfogalmazott „*régióvá avanszálás minden kritériumával*” rendelkezik (földrajzi, politikai, gazdasági, történelmi elem). Véleményem szerint fontos kiemelni a gazdasági elemet. A VAT esetében konkrét nemzeti¹⁷ és külgazdasági szereppel kell számolnunk.

A régiók kialakításával, konkrét határok megjelölésével folyamatként is értelmezhető régióformáló elemek kialakulása (identitás, gazdasági és társadalmi kohézió). A VAT példaértékű lehet Nyugat-Szerbia és Šumadija, valamint Dél- és Kelet-szerbia régiók esetében. Ezek ugyan még nem rendelkeznek intézményrendszeri felépítménnyel, csak a központi hatalmi szervek dekoncentrált szerveivel, ám „leválásukkal”¹⁸ mégis létrejöhetnek az illetékességet/felelősséget hordozó intézmények. A gazdasági térszerveződés jelentős potenciállal rendelkezik Nyugat-Szerbia és Šumadija régió több nagyvárosának köszönhetően (Kragujevac, Čačak, Kraljevo), míg a nagy kiterjedésű délkeleti régióban Niš, de a régió keleti része is (Bor, Negotin, Zaječar) jelentősebb fejlődési potenciál, gazdasági térszervező erő nélkül marad. Lényeg, hogy minden régió megtalálja emberi és tárgyi feltételeit, amelyekkel majd megvalósíthatja önállóságát.

Következtetések

A szerb régiókat fejlesztési régióknak definiálják, valós regionalizáció nélkül. Ezek úgynevezett *regionális politikai célrégiók*. A régiók kialakításának elsődleges szerepe nem a statisztika és a tervezés kellene hogy legyen, hiszen Szerbia óriási területi egyenlőtlenségekkel küzd. A globalizáció, a neoliberális gazdaságpolitika és az integrációs folyamatok miatt a helyi gazdaság versenyképességének megteremtésén van a hangsúly. Ehhez kell olyan legitím regionális (autonóm) hatásköröket rendelni, amelyek révén a régiók befektetőket vonzanak, szakosodnak, kivitelre termelnek, megfelelő teret, életszínvonalat biztosítanak a régió lakosainak, ellensúlyozva a központi „egypólusú”, torz, magasan koncentrált gazdasági fejlődést, a periférikus szerepet öltő, központtól távol eső térségek kiszolgáltatottságát, a gazdasági és politikai „függőséget” a hierarchikus felépítményben. A tér ilyen szempontból új megfogalmazásra vár.

A már meglévő dekoncentrált intézményrendszer fokozatos regionális intézményrendszeri átalakításához a következő lépések szükségesek:

¹⁷ Ennek a régióknak (hála az autonómia hagyományainak) Szerbián belül nemzetgazdaság-stratégiai szerepe van (mezőgazdaság, élelmiszer stb.). Ez egy országon belüli erős egymásrautaltságot jelent.

¹⁸ Körzeti szinten a minisztérium kinyújtott kezeiként működnek a dekoncentrált szervek (oktatási igazgatóság, egészségügyi biztosi, adóigazgatóság stb.). Megfelelő regionalizálás esetén ezek a szervek önállóan láthatnák el a régió (fiskális, gazdasági stb.) igényeit.

- Át kell értelmezni az új régióhatárokat (több közigazgatási körzetből aggregált új régió), ahol bizonyos feladatokat a régióközpontot képviselő körzetek vesznek át.
- A központi szervektől függő fejlesztéspolitikai mechanizmusokat folyamatosan le kell építeni.
- Erősíteni kell az autonóm fejlesztéspolitikai kezdeményezéseket, a regionális igények (regionális fejlesztési tervek, fejlesztési pénzalapok) megfogalmazását, regionális politikai lobbít.
- A helyi-regionális elit döntéshozatali (demokratikus-parlamentáris) részvételét a régió területi elemeihez szükséges igazítani.
- Fokozni kell a társadalmi munkamegosztást, a regionális szerepvállalást.
- Társadalmi konszenzusra, régióképző szubjektív térészlelésre, értékrendre, az identitás fokozatos kialakítására, támogatására van szükség.

Szerbiában a regionalizmust akadályozza a nehézkes gazdasági fejlődés, a politikai konszenzus hiánya a területfejlesztésben, a VAT atipikus, aszimmetrikus helyzete, a regionális önszerveződés hiánya. A valós regionalizáció alapjait találhatná meg a szerb politikai elit a Vajdaság funkcionális regionális felépítményében. A szerb politikai elit érdeke az európai uniós alapokhoz való hozzáférés, amihez a régiók léte kötelező eszköz, viszont a források ellenőrzése a központi hatalom kezében marad továbbra is. Így alakítják ki a regionális intézményrendszert központosított vezénnyel.

A területi entitások statisztikai-tervezési szerepe sokban módosul, ha a regionalizmus mint funkcionális kategória teret tud hódítani, s ha kapcsolódni tud a térségi gazdaságfejlesztéshez. Ebből a szempontból a funkcionális régiók kialakítását a középtávú területfejlesztési programok koordinálása is indokolja, amely lehetővé teszi, hogy gazdasági szerkezetük összetettsége és heterogenitása ellenére a régiókat alkotó körzetek/községek közösen határozzák meg fejlesztési prioritásaikat, és egyesítsék az ehhez szükséges erőforrásaikat. Mindez lehetőség arra, hogy pozitív irányba változzon a politikai kultúra, a szociális közösségi érzékenység és a társadalmi bizalom. Ez lehetőség Szerbia számára egy hatékony gazdaságfejlesztési pálya elindítására.

IRODALOM

- Alibegović, J. D.* (2009): Regionalizacija u Hrvatskoj: iskustva i otvorena pitanja. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Bozóki Antal* (2007): Mi maradt az autonómiából? – Elmélet és gyakorlat, <http://www.magyar-szo.co.yu>
- Faragó László* (2005): A jövőalkotás társadalom-technikája. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs
- Horváth Gyula* (2006): Regionális helyzetkép a Kárpát-medencéről. In: Rácz Szilárd (szerk.): Regionális átalakulás a Kárpát-medencében. MRTT, Pécs
- Horváth Gyula* (2009a): A fejlesztési autonómia regionális kereteiről. In: Baranyi Béla és Nagy János (szerk.): Tanulmányok az agrár- és a regionális tudományok köréből az észak-alföldi régióban. MTA RKK, DE AMTC, Debrecen
- Horváth Gyula* (2009b): Decentralizáció és autonómia Kelet-Közép-Európában. In: Somogyi Sándor (szerk.): A Regionális Tudományi Társaság Évkönyve 2008. Regionális Tudományi Társaság, Szabadka
- Janjić, D.* (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Jakopin, E* (2010): Izveštaj o razvoju Srbije 2009. Republički zavod za razvoj, Beograd
- Komšić, J.* (2007): Evropski političko-pravni pristup decentralizaciji i regionalizaciji. In: Kosta Josifidis (szerk.): Evropske regionalne politike s osvrtom na perspektive Vojvodine. Novi Sad, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet, Subotica

- Komšić, J.* (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Korhecz Tamás, Ifj.* (2009): Otthonteremtőben a szülőföldön. Jogi és politikai esszék. Fórum Könyvkiadó, Újvidék
- Lilić, S.* (2009): Regionalizam, EU i pravni okvir regionalizacije Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Nacrt zakona o regionalnom razvoju. Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rrpolitika.php?lang=lat>
- Nikolić, G.* (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Pálné Kovács Ilona* (2004a): A közigazgatási régiók esélyei hazánkban. Magyar Tudomány, 9.
- Pálné Kovács Ilona* (2004b): A regionális gazdaságfejlesztés igazgatási összefüggései. In: Pálné Kovács Ilona (szerk.): Versenyképesség és igazgatás (Tanulmányok a regionális versenyképesség igazgatási feltételeiről). MTA RKK, Pécs
- Rák Viktor* (2002): Regionalizmus az Európai Unióban. In: Szentes Dorottya (szerk.): Új generáció a közigazgatásban. Tempus Közalapítvány, Budapest
- Simić, P.* (2009): Polovi razvoja i regionalizam u Francuskoj. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija, 2.
- Statut Autonomne pokrajine Vojvodine. http://www.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&dir=DESC&order=date&limit=5&limitstart=5
- Strategija regionalnog razvoja Srbije za period od 2007 do 2012. godine = Službeni Glasnik RS. Br. 1/2007. <http://www.merr.sr.gov.yu/sektori/rrpolitika.php?lang=lat>
- Szabó Pál* (2005): Régió: „meghatározott területi egység”. In: Nemes Nagy József (szerk.): Régiók távolról és közelről. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, Budapest
- Takács Zoltán* (2008): Területi szerveződés és regionalizáció Szerbiában. In: Gábrity Molnár Irén és Mirmics Zsuzsa (szerk.): Regionális erőnlét. MTT, Szabadka
- Uredba o nomenklaturi statističkih teritorijalnih jedinica = Službeni Glasnik RS. Br. 109/2009., 46/2010.
- Ustav Republike Srbije = Službeni Glasnik RS. Br. 98/2006.
- Vuletić, V – Vukelić, J.* (2009): Odnos političke elite Srbije prema regionalizaciji. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija 2. évf. 6. sz.
- Zakon o ministarstvima = Službeni Glasnik RS. Br. 65/2008.
- Zakon o regionalnom razvoju = Službeni Glasnik RS. Br. 51/2009., 30/2010.
- Zakonom o utvrđivanju nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 99/2009.

Kulcsszavak: szerb NUTS-régiók, szerb regionális politika, szerb regionális intézményrendszer, Vajdaság Autonóm Tartomány.

Resume

This study summarizes the Serbian regional policy with special focus on regions and the development of the regional institutions. The study would like to emphasize the actuality of the topic in the Serbian Republic in 2010, with European integration ambition. With the enactment of the new Act on Regional Development, and the legal framework (Law on regional development/2009–2010, regulation on NUTS regions 2009/2010) five NUTS 2 regions came into existence. The Ministry of Economy and Regional Development is responsible for institutional coordination of the regional policy. The central organization of Serbian regional law-enforcement, and implementation is the National Regional Development Agency, with its seat in Belgrade. Regional Development Agencies are in the middle level, on the level of regions, of the institutional hierarchy. After the regionalisation of Serbia, the Autonomous Province of Vojvodina remained whole, unified NUTS 2 region, and its complex and developed regional institutions should be an example for future regionalisations in this country.